

مشتاقنامه

مطبعة و محل اداره :

جمال اوغلانده امنیت
مندیوخی جوارنده
شنگول یقوشنده
۲۵ نومبر

سلک زه موافق آثار
جدیده مع الممنونه
قبول اولتور

درج ایمله یین آثار اعاده اولتور

دیه ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، سیاستنامه و بالخاصه احوال و شئونه اسلامیه و بحث ایدرو هفتده بر نشر اولتور.

آبونه بدلی

صاحب و مؤسسلری :

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

۱۰ تموز ۳۲۴

سنه لکی	التی آیلنی	غروش
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵
روسیه	۶۵	۳۵
سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹

در سعادتده نسخہ سی ۵۰ یاره در

قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلمیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلتیر

عدد : ۱۸۱

۴ ربیع الاول ۱۳۳۰ پنجشنبه

۹ شباط ۱۳۲۷

یدنجی جلد

مدیر [ناظر] ، مدیر یولی ، [مدیر یولی] ، قاتار [قطار] ، وسطی وزوالی
کې قارشیلقلر یاقیشدیر ارق تورکجه قیلینده قوللانوب اویساللق ایدیورز.
بوکاده شمذیلک دییه جک یوق ، دییهلم . فقط (نقطه ، عنوان ، مقبوض
پارچانتاسی ، طویه طوما ، کیدوب کله [عزیمت و عودت]) [چونکه (دستور!)
هر یرده (باردون!) یرخی طوما یور] یرنده (بوآن ، تیر ، رهسو ، پورتونه ،
بومبارده مان ، آله ره تور) دیمک ، یویولده صایتشلر یایمق ظنمجه هم عیدر ،
هم کناهدیر .

ایشته ، کرک دکل ایکن بول بول لغت آلمانا یولنده کی هنرلرمزک ،
قیصهجه حکایه سی . بونک طاراسنی چیقاروب شویله بر دوشونم ...
کاری نه؟ ضرری نه؟

کاری ، وار ایسه ، شونلر: بر دانه شیئک، بر برندن فرقسز اوچ
بش آدنی بیلوب بونلره چکه قافلانی ایتک ... (بال) یاننده (عسل)
و (شهد) دیوب قورو قورو آغیزی طاتلاندیرمق .. (ذهب) و (فضه) نک
سوزیله ، (سیم) و (زر) ک لافیه زنکین اولمق .. (آلمق) و (ویرمک)
کې قابا تورکجه سوزلری ایتوب و آتوب ، (اخذ ایتک) ، (وضعیت
اخذ ایتک) ، (پوزیسیون اخذ ایتک) ، (سلام اعطا ایتک) ،
(قوماندا اعطا ایتک) ، (قوننه رانس اعطا ایتک) ، (عباره یه معنا
اعطا ایتک) طرزنده ساقیزلر چیکنه مک و سائره ...

ضررینه کلنجه ، بونک حسابی او قدار ساده دکلدیر ، یالکز شو
قدار دینه بیلیرکه تورکجه یی ، آلتندن قالقلاماز آغیرلقلره و ایچندن
چیقلاماز انکلره قایدیروب ، بونک آلتنده تورکی و تورکلکی
أزوب بیتیرمشر ... انکار ایدیلریمی که مثلاً بن (صو) یک (آت) ک
برچوق اسملریخی بیلیرمده بونلرک نه اولدینی ، نه یه یارایوب نه یه یارامدینی
حقنده همانده برشیلر بیلیم .

کورولیورکه کارلی برایش یاییورز ، قورونوسیله چوق ایلری کیتمشز .
ایلری کیتمشز ، دیورز . اونو تاممالی که بوسوز یایدیغمز ایشی آکلاتاماز .
اونو تاممالی ، اونو تاممالی ، یایدیغمز ایش بر یاقی ده دکلدیر ، بر یاقی ده دکلدیر ، بلکه
بر یانغیندر .. هم ده (حریق خانما سوز) دیدیکلری ده شته بر یانغیندر .
برنجی خطانک حسابی بو .. اوته کیلرک حسابی ده برر کوزورز .
کریسی کله جک اسپارطه لی

حق

تاریخ حکومت اسلامی

افغانستان

امیر عبدالرحمن خان

مابعد

عمجه م ، اوغلی سردار محمد سرور خانی - بواندیغمز یردن بر منزل

(طاغ) ک ، (کونشک) ک ، (آی) ک آدلری یرلی یرنده طوروب
طورورکن ، (بحر و دریا) ، (جبل و کوه) ، (شمس و آفتاب) ،
(قر و ماه) دیمکه حاجت نه در ؟

کیم دیکله رکه برکره ، هر شیئک تورکجه سی یرلره آتیلمش ، عربیسی
فارسیسی اوسته چیقارلمش . بوکون کوزمز اوکنده : آلمز آلتنده ،
عقلمزده ، خیالمزده طوران بللی باشلی شیلرک بویله جه برر ایکشرد
عربی فارسی سوسلی و کوزده اسملری وار . بز (باش ، یوز ، کوز ،
قاش ، آغیز ، دوداق ، دیل ، دیش ، آل ، آباق ، او ، قاپی ، یول ،
بابا ، آنا ، اوغول ، قیز ، آت ، آشک ، قاطیر ، دوه ، کدی ، کوپک ،
اکمک ، صو ، ات ، یاغ ، بال ، پکمز ، آز ، چوق ، آق ، قارا ،
آشاغی ، یوقاری ، صاغ ، صول) کې شیلرک تورکجه لری یاننده ،
بلکه تورکجه لرندن فضله عربی و فارسیلری اوکره نوب (رأس - سر ،
وجه - روی ، عین - چشم - دیده ، حاجب - ابرو ، فم - دهان ،
شفه - لب ، لسان - زبان ، سن - دندان ، ید - دست ، قدم -
پای ، بیت - دار - خانه ، باب - در ، طریق - سییل - راه -
هنجار ، اب - پدر ، ام - مادر ، ابن - فرزند ، بنت - دخت -
دختر ، فرس - اسب ، حمار - خر ، بغل - استر ، حمل - اشتر -
هره - کره ، کلب - سگ ، خبز - نان ، ماء - آب ، لحم - گوشت ،
زیت - شحم - روغن ، عسل - شهد ، دبس - دوشاب ، قلیل -
اندک ، کثیر - بسیار ، بیاض - ابيض - سفید ، سواد اسود - سیاه ،
تحت - زیر ، فوق - بالا ، یمین - راست ، یسار - چپ) دییه
بیلمدیکجه تورکجه بیلیر ، صایلما یورز . بر حال که

» زیر و بالا یه آشاغیه یوقاری قویمش آد «

زوزه کلکنه پک او یغون .

کرک یوق ایکن آلینان بو دورلو لغتلر اوچ یوز دانه ، اوچ بیک
دانه اولسه ، نه ایسه نه . بونک حسابی ، کتابی یوق . شویله یوزه
کلنلری صاییلسه دوکولسه چاپو جاق بویله بر قاق یوز صحیفه طولار .
شوراده صاییلوب دوکولن شیلر ، آنجا ق دوه دن قولاق بیلله دینه میه جک ،
بر آووج اورنکدر . یوقسه ، خواجه نصرالدینک دیدیکی کبی ، چوملک
حسابنه کیدیلجه جک اولسه ، آیک قرق بشی یوز قیرق بش اولور .

بز ، بو طرفده اسکیلرک بیله رک بیلیمیه رک باشمزده صاردیقلری
صارماشیقلردن قورتولمغه چاپالانوب طورورکن ، اوته طرفده آفرانغه لق
دوشکونی یکیلردن بعضیلری بونک یکی و مودا .. بلکه (آرنوو) برشکل ایچنه
صوقولمغه ویزی صوقغه چالیشیورلر . هایدی (چته ، دونه للو ، آفوروز ،
بندیسمانیا) کبی اساساً بزده اولمایان شیلرک آدی یوق ، آدلرینی اولدینی
کبی آلیورز . دییه جک یوق . (آوانس ، پاسو ، استاتوقو ، اکیپلو آته)
کبی شیلری یاقیشاجق قارشیلقلر بولونجایه قدار اولدیقلری کبی
قوللاناجق . یینه دییه جک یوق . (نرمومتره ، پاراتونه ، پروفه سور ، دیرکتور ،
شمندوفر ، ترن ، آفرانغه [ساعت]) (کبی بعضی لغتلری ده یرینه کوره بویله
کندی قیافتلریله ، یرینه کوره (میزان الحراره ، سپر صاعقه ، معلم [مدرس] ،

بوکاغدی عمجه مه کو ستروب:

— بن کابلده بولونديغ ائشاده بو آدم لرك خوشود ایدی . بالا نره
سوء حرکتکز کندیلرینی دلکیر ایتش و علیهمزده قیامه مجبور ایلهمش .
دیدم . عمجه ویره جك جواب بولامادی .

§

شیر علی خان (شش کاو) موقعنده ارزاق خصوصنده زحمت
چکدیکي ایچین اورادن قالدوب جوارنده کی (زنا خوان) موضعنه کلدی که
اوراده بش ، آلتی قلعه واردی . بونک اوزرینه عمجه شیر علی خانی
ارزاقسز براقق فکريله (زنا خوان) ی ضبط ایتک ایستدی . بنسه
بونده کی مشکلاتی کندیسنه آکلاتمایه چابالادم . چونکه : بویله صوغوق
بر هواده بر آرشین قاری چیکنه بهرک یورو مک و کتدی کمز برده سپرلر انشا
ایله مک همان ده امکانسزدی . بوندن ماعداسواریلر مزك شدت برودته قارشى
آچقنده کیجه لهملری غیر قابلدی . فقط عمجه معتسادی وجهله
سوزلرمی دیکله مه دی و فکرنده اصرار وتغند کوستردی . ناچار ، کونش
باتارکن حرکت ایتدم . قلعه لرك قارشیسنه وارینجه ، بش طابور نظامیه ،
ایکی بیك ردیف پیاده سی و درت بیك نظامیه سواریسى ایله یکریمی درت طوبی
جنرال نصیرخانه تودیع ایدره ک یارینکی محاربه ایچون طوبیلری طاعلرك
ته به سینه تعیبه و لازم کان یرلره متریسلر انشا ایله مه سنی . تنبیه ایتدم .

هوا قاراردی . صوغوق ده صوك درکيه واردی . بویکجه نی قار
اوزرنده فوق العاده مشقتله کچردک . اورتالق آغارمه به باشلادی نی
ائشاده « بیك نظامیه ، بش یوز قتهغن سواریسيله اوچ طابور نظامیه
پیاده سی و طوب آتلی نی سلطان مرادک معیتده کونده ریکز » دیبه عمجه مه
خبر بوللادم . کونده ردیکم آدم ، عمجه مه « بورادن زناخوانه قدر اوچ
ساعت سورره . کونش طوغارکن ده محاربه باشلایا جقدر . بناء علیه
استعجال لازمدر . » دیدیسده عمجه « شیمدی چوق صوغوق وار .
کونش طوغسون ، هوا بر آز ایصنسین ده حرکت ایدره ز . » جوابی
ویردی .

کونشك طلوعی زماننده بو آدم ، کلوب شیر علی خانک تکمیل
عسکريله ورود ایتمکه اولدینی بیلدیردی . همان یانمده کی قرق سواری
ایله طاعه چیقدم . باقدم که کیجه کی صوغوغه مقاومت ایچین جنرال نصیر
خان ایچمش ایچمش ، نهایت صیزمش . نه طوبیلر ، ته به به چیقاریلش !
نده سپرلر ، متریسلر یایلمش ! طوبیلر ، وادینک اورتاسنده طورویور ،
طوبیلر ، طوب بیکیرلری ، جیخانه میدانده یوق . حال بوکه شیر علی خان
کلش ، حتی حربه حاضر لائش . قرشدم ، هنوز خواب مستیده بولونان
جنرال نصیر خانی او یاندیردم .

— بو ناصیل ایش ؟ طوبیلر ، ضابطلر ، آتلی نره ده ؟ شو خالده
مسئول اولاجقشک ، دیدم .

هوا چوق صوغوق اولدینی ایچین کیجه نی اوردوده کچیرمه لرینه
اذن ویردم ، شیمدی کلیرلر جوانی ویردی .

— سن شیمدی اولانی کورورسك ، شیر علی خان کلدی . دیمم

مسافنده واقع — (تازان) طرفنه و (سرفراز خان غیلجانی) نزدینه
کوندرمشدی . چونکه اونک وفادار اوله بیله جکئی مأمول ایدیوردی
فی الواقع تازان امراسی دعوت واقع اوزره رینه قالدوب کلدیلر سده کیدیره .
جکمز خلعتلری قبول ایله مدیلر دوزه امداد ایدمه به جکلی سویله دیلر .
بزم غزینده بولوندیغمزی خبر آلان شیر علی خان اوزره رینه
عسکر سوخته قالدیشدی . شو حرکتی بزم ایچین غایت مساعد ایدی .
چونکه : بز کابلده طوغرو یورو یوردق . شیر علی خان آرقه مزدن
کلیردی . (شش کاو) موقعنه کانه برده بر آرشین قدر قار اولدینی
کوردی . بونکه برابر کافی درجه ده ارزاق یوقدی . بز ایسه شمس
آباد برجهته بولوندیغمز ایچین اورانک قارلری اریمشدی . لزومندن
فضله ارزاقزده واردی .

برکون ، ده وولری ، آلتی طوبی حامل ایکی نظامیه طابورینک
مخافه سی تحتنده اولارق ارزاق کتیرمک اوزره بوللامشدم . بو طابورلر
شیر علی خانک اون بیك قدر سواریسيله قارشیلانیدیلر . واونلرك
هجومنه معروض قالدیلر . تصادفاً بنده بوصیراده دورینله اطرافی
کوزدن کچیریوردم . دشمن سواریسك صولت و کثرتی مشاهده
ایدنجه همان بیك نفر سواری بی بزم کیلره امداده کونده ردم . سواریلرم
یالین قلیچ اولدقلری حالده دشمنک آرقه طرفندن صالیدیلر . اولکی
طابورلر ، امداد آملاری اوزره رینه تجدد قوت ایدره ک طوبیلری
استعماله باشلادیلر . دشمن ، اوکدن و آرقه دن قوشادیلنجه بر چوق
تلفات و یروب قاجایه مجبور اولدی . فقط تعلیم کورمه مش اولدقلرندن
رجعت ایدره کن بررینک اوزره رینه دوشدی . بو سببله درت طوب ،
بیك آتدن بشقه ایجه اسیر آلیندی .

اوکیجه شیر علی خان اون بیك سواری ترتیه ایدره ک (نانی)
و (شانید) ده فتح محمد خانک تحت ریاست و حراستنده بولونان
اشیا و اموالری یغمایه سوق ایلدی . بن بونی استخبار ایدره ک دشمن
سواریلرینک کیجه له به جکاری موقعی اوکرندم . عبدالرحیم و جنرال
نصیر خانلرك قومانداسنده اولارق ایکی بیك سواری ، ایکی طابور
نظامیه پیاده سيله بش یوز نفر ردیف عسکرینی اورایه اعزام ایتدم .
بولر ، کیجه یورو یوب کونشك طلوعندن اول دشمن قرارگاهنه
واضل اولدیلر اوچ بیك مقتول و مجروح ویردیرمک صورتیه
قاجیردیلر .

دشمن ، او قدر انتظامسز بر صورتده قاجدی که هرات سواریلری
هراته ، قندهار سواریلری ده قندهاره فرار ایتدی .

بومظفریت اوزره رینه شیر علی خانک معیتده کی امرا و ضابطانه
برمکتوب یازدم و « بنم هیکزه و دو محبت اولدینی حالده سز نیچین بکا
خالفتده بولونیورسکیز ؟ » دیدم . « عمجه کزک حرکات نظامانه سندن
بزار اولهرق شیر علی خانه انتساب ایتدک . سزه حرمت و اطاعتمز
برکالدر . فقط عمجه کزیا نکزده بولوندیجه معیتکزه کلکده معذورز » دیبه
جواب ویردیلر .

اوزه رینه حالا سرخوشانی زائل اولمادینی جهته :

— شیرعلی خان کیم اولیور؟ اونک اغرنی بیرنارم. دینجه اوحده و مایوسیت انسانده بیله کولمکن منع نفس ایده مدم.

مقاومت ایده جک عسکریم اولمادینی یانمده بولونانلرده صاوشمایه، بر طرفدن دشمن طوپلرمنی آلوب کوتورمهیه باشلادینی جهته قاجقدن باشقه چاره قلمادیغنی آکلادم. لکن اطراف چوریلش اولدیفندن قاجاجق بر بولامیوردم. برده باقدم که دشمن سواریلرندن بر بلوکی، بزم سواریلرندن اوفاق بر مفرزه بی طوتک، دییه هایقیروب تعییسه چیقیور. بنده اولره قانیلدم. یاربیم فرسخ دوت لعله آت سوردکن صوکرنا مناسب بر موقع بولونجه آرالردن صاوشدم. او انشاده بی آرامقده اولان سواریلرمدن بر قاجنه تصادف ایدرک صاغ طرفه عطفت عنان ایله دم. بر آرز صوکرنا عمجهمه راست کله کماجران آکلاندم و :

— اکر سوزمی دیکله مش اولسه بیدیکر شیمدی بولایه اوغرامایه جقدق.

دییه رک :

— سزه تسلیم ایتدیکم یکریمی بولک آلتونلق خزینه زرده ؟ دییه

صورددم.

— خبرم یوق. بن او یورکن خزینه دار آلمش کوتورمش اجوابی

ویردی.

— بن اونلری خزینه داره دکل، سزه تسلیم ایتشدم شیمدی هم بوزولمش، هم پاردسز قالمش اولدیغمز حالده نه یایاجغز؟ تعریضنده بولوندم. سکوت ایتدی.

بلخ بولی قاردن قابالی اولدینی ایچین اورایه کیده مه دک. ناچار وزیر طاهرینه عزیمت ایده جکمز سیراده ایکی اوچیوز نفر دشمن سوارینی کوروندی. در حال دوت سوارای ایله صاغ طرفه کی نهرک سطح منجمندن قارشقی باقیه کچدم. دشمن عسکری کلوب بزمیکلرندن قاجامانلری اسیر ایتدی. بن بوللری اوزاقدن کور، یور، فقط برشی یابامادیغم ایچین متأثر اولویوردم. ایکنیدی به طوغر و عمجهم، عبدالرحیم خان و اوچیوز سوارای ایله بکا بهیشدی. اقشام اوستی، یشان بر حالده (ذرم) قلعه سینه کلدک. اوراده ایکی ساعت استراحتی متعاقب یوله جقدق. کونشک طلوعندن رساعت اول (س. روضه) به واصل اولدق. اهالی بزی، شیرعلی خانک عسکریدن ظیله طوپه طوتدی. بالاخره ایش آکلاشیلدی. اشراف و علما استقبالزه چیقوب بزه یمک و آتلمزه بیسه جک کتیردیله. ضرورتی آکلایان آخوندلردن بری بکا باقر بر طاس، دیکری ده بر ابریق هدیه ایتدی. کندیهم بر نارکیله ایله بر آرز نیا کو آلدیم. چونکه ایکی کوندن بری نارکیله ایجمه مشدم.

هم نارکیله چکیور، هم ده دوشونویوردم که بوکون جمیع ماملکم شونلردن عبادتی :

بر باقر طاس، بر ابریق، بر نارکیله، هم آتله، هم اوستمه سربلوب اورتولمک اوزره کوچوک برکلم، اوزره مده بولونان بر قات البسه ایله، برکمر، بر ایچ، بر دووه لوه، برده آت.

حال بوکه بر قاج کون اول خزینه مه ده آتی بوزیک بخارا آلتونی،

یکرمی بیک اشرفی سکسی، یکرمی بیک مثقال کوموش، بر میلیون بوز بیک کابل، و بش بوز بیک قندوز روپیسی، اون بیک قات خلعت موجود اولدینی کی ایکی بیک کیشینک اطعامنه کفایت ایده جک مطبخ طاقیمی و بیک رأس دودوم واردی. یعنی او وقت افغانسته کزنکیکی ایکن شیمدی همان الک فقیری اولمشدم. مع مافییه بوندن متأثر دکلدم. یالکیز سلاح آرقه داشلر مک نه اولدیغنی و باشلرینه نه لرکلدیکی دوشونوب مضطرب اولویوردم. اوکون ایکنیدی وقتی سرروضه دن حرکت ایتدک.

(خسرونی) طائفه سندن (امیر محمد) نامنده بری قلاووزمن اولارق (بربال) قلعه سینه کیتمک اوزره اوکمه دوشدی. کیجه ساعت اوچ راده لرنده بریره کلدک که اوزره رنده کی قارسو یورلمشدی. اورایه اینوب آتش یاقدق. استراحت ایده جکمز انشاده بربال اهالیسی بزمه کوروشمک اوزره کلدی وقونوشورکن بر منازعه چیقدی. غوغا چیقنجه عمجهمله سواریلر بی یالکیز بر اقوب قاجدیله. اطرافه باقیندم بربالیلردن برینک آتله یممک اوزره اولدیغنی کوردم. همان دیزکیکی لندن آلوب آتک اوزره رینه صیچرادم. حریف بی منع ایتمک ایسته دی. قلیجمله تهدید ایله یه رک لندن قورتولدم و آتی سورروب عمجهمه به تیشام. بی کوزدیک کی شاشیردی.

— بیچن بی براقیدیکزده قاجدیکز ؟ دیدم. هیچ بری جواب ویره مده دی.

همیزده کیده جکمز بولی بیلمیوردق. بعدالماذا کره صباحه قدر اوطوروب اورتالقی آیدینلاینجه تعیین طریق ایتمه سی قرارلاشیردق. اوندن صوکرنا طاغک اوزینه چیقوب آتشی یاقدق. عمجهم :

— آلولی کورنلر، بزی راحت سزایده لر. آتشی سوندوره لمده صوغوغه قالانالم دیدی.

— بوقدر جبارتمزدکلم. ذاتاً آتشی سوندوره جک اولورسه ق آرقه داشلر منک الی، یاباغی طوکدر ورا بقز، جوابی ویردم.

چوق کچمه دی که (خسرونی) لردن قرق کیشی کلدی و :

— سزی آرایبوردق. آتشمک دلایلله کلوب بولدق. دیوب بزی اقامتگاهلرینه کوتوردیلر، یمک یدیردیله. آتلمزه یم ویردیله، خلاصه کندیلرینه منتسدار براقدیله. صباحلاین اولردن بر قلاووز آلدقندن صوکرنا وداع ایده رک یوله جقدق.

(پرکونی) قلعه سینه یاقلاشدیغمزده اهالی، قاپی قاپایوب بزی ایچری قونامق ایتدی. فقط بن، نه اولورسه اولسون دییه رک آتشی سوردم. آدم لرمده آرقه ممدن کلدکری جهته قلعه داخله کیردک. بولک اوزرینه اهالی بزی قبوله مجبور اولدی، بالاخره ده اوراده مسافر قلمامزی تکلیف ایتدی. لکن بزی، چای ایچوب براز استراحت ایله دکن صوکرنا یوله دوام ایتدک. بودفعه ده قلاووزمن اولمادینی ایچین کیده جکمز بولی بیله میور، جابجا اوکمه چیقمان یالچین قایالر و مخوف درملردن طوغری بولی کسدره. میوردق. نهایت آرقه ممدن کلبکز. دییه رک آتشی ایاری سوردم.

تاریخ عمومینک حکمتی، فوائدی، تنقیدی، معروض اولدینی اوہام و عنایات کوستر بلور وینہ بومقدمہ ابن خلدونک «مقدمہ» سی اولندہ بوخصو۔ صدمہ کی رأی ذکر و بوکا حکمای غربک آثارندن اختیار اولنہ جق مطالعات علاوہ اولونور۔

صنف دعاة

صنف دعاة حاللریله متناسب صورتده توسیع اولونور، صورت عمومیہ ده تاریخ ادیان و کلیسا تاریخی خاصه علاوہ اولونور و بونک آوروپاده و دیگر یرلرده اولان انقلاب اجتماعی، سیاسی و مدنیہ اولان تأثیری بیان ایدیلیر، ارشاد و یادعوت ایچون اقطار مختلفه دن برینه کوندریله جک اولان طلبہ، بولوندر قری قطعه و سا کنترینک تاریخی متقدمین و متأخرینک تصانیف مفصله و مطولہ سندن مطالعه ایتکه ارشاد اولونور لر تا که ایشلرنده بصیرت اوزره بولونسونلر، شاگردانک هر درسده تاریخک احتوا ایتدیکی عبرت و موعظه لره نظر تنبہلری جلب اولونور، استاذ طلبہ سنی کتب عهد عتیق و جدیدده (دوقتور بوستک قاموس الکتاب المقدسی کی)، و کتاب مرشد الطالبین، کتاب مغنی الطالب، کتاب ذخیره الالباب کی قولایجه مراجعت ایدہ بیله جک لری کتابلره دلالت ایدر۔

ملل و نحل و جمعیات دینیه

علم ملل و نحل، صنف دعاة خاصدر، درس لری، ابن حزم و شهرستانی کی علمامزک اثرلرندن و کتب غربیه دن اخذ اولنور، ملل و نحل مندرسه حقنده مختصراً معلومات و یریلور، ملل سائرہ حقنده ایسه توسیع و تمهید مقال ایدیلور، بوکاتباً جمعیات دینیه نک احوالی بیان اولونور، بوزمانلرده اهل اسلام آرہ سندن، رواجیاب اولان بکتاشیلر، بابیہ بہائیہ کی و غیرہ ہائیہ اهل نحلک احوالی حقنده واسع صورتده تدریساتده بولونولہ جقدر۔

تقویم البلدان (جغرافیا) و خرت الارض

صنف مرشدینده اقطار اسلامیہ نک خرتی و جغرافیائی صورت مفصلہ ده اوقونور، اقطار سائرہ اجمالاً اوقوتولور، لکن صنف دعاة دینی، سیاسی، تجاری قسملریده مفصلاً تدریس اولونولہ رق طلبہ، درس اثنالرنده، جناب حقک، دولتری وارث ارض قلمسی خصوصندن کی قوانینندن عبرت آلمغہ تنبیه اولونور لر۔

حفظ الصحه

صنف المرشدین

صنف المرشدینده حفظ الصحه و بوکا تابع اولان (اسعافات فنیہ) علمندن، طبیبک، بولونمدینی وقت مرض، جرح، حرق حادثہ لرنده استعمالی ممکن اولہ بیله جک قدری اوقوتولور، بو علمک مقدمہ سندنہ طبک و تداوینک مشروعیتی و مسألہ عدوانک تحریری حقنده کتاب وسنتده وارد اولان دلائل ذکر اولونور، بو علمک مابہ القوامی شرع شریفک طہارت، عفت و بوتون امورده اعتدال کی اوامر منیفہ سنہ اتباع اولدوغی بیان اولونور۔

برفرسخ قدر مسالہ قطع ایتشدک کہ قارشیمزہ برسواری چیقدی۔
بدالسؤال بن عبدالرحمن اولدینمی اوکرہ نجه کلوب ایافلرمی اوپدی و:
— بن پدر کزلہ جد کزلک قدیم بندگانندیم، دیهرک چو جوقلمغمدہ کی بعض وقابی خاطر لاندی، کدیسنک قلاووزلق ایتکمدہ اولدینتی، ایستہ رسک بزده رہنالق ایله یه جکی سویله دی، صداقتہ اعتماد ایدہ رک:
— بکی، دیدم، قلاووز:

— بورادوزیری ولایتی ایکی کونلکدر، فقط سزی طاغیر اوزہ رندن و بانیقہ بوللردن بوکون ایکنندی اوزہ رری اورایہ ایصال ایدہ بیلیم، دیبجه، عمجہم؛ بونک بر طوزاق اولماسی احتمالی دوشونہ رک:
— زیانی بوق، بول جاده اولسونده ایکی کون سورسون، دیدی، لکن بن قلاووزہ مین اولدینم جہتلہ کوستردیکی طاغہ طیرمانایہ باشلادم، تہ پیه واصل اولوبده آرقہ مہ باقینجه شاشیردم قائم، چونکہ برابرکن عسکرک قرق کیشی دن ماعداسی داغیلمشیدی، اوقرق کیشی ده شوذوات شجیعہ ایدی:

عبدالرحیم خان

پروانہ خان (شیمدی نائب سپہ سالاردر)

عبدالله خان (شیمدی بدخشان وقہ غن حاکمدر)

جان محمد، خان (شیمدی خزینہ داردر)

فرامرزخان (شیمدی ہرات سپہ سالاریدر)

سعید محمدخان (شیمدی خاصہ طاہوری بیکباشیسیدر)

احمدخان (سمرقندہ وفات ایتدی)

محمدالله خان

رسالدار حیدر خان (بونی قندہار سپہ سالاری تعیین ایتشدیم،

لکن مظالم و تمہیاتندن کا کر ولایتہ قاچمایہ مجبور اولدی.)

کانداز نایب الله خان، بیکباشی منصور علی، جنرال نصیر خاں برادری،

یر علم خان (شیمدی بلخدرہ طوپخانہ جنرالیدر).

اسلامدہ حرکات علمیہ

(الدعوة والارشاد) ده اصول تدریس

مابعد

دول اسلامیہ تاریخنہ دائرہ دیگر بر کتاب تدوین اولنہ جقدر، بوکتابده دول اسلامیہ دن ہر برینک اسباب تکوینی، فتوحات، صناعات و سائر شئون عمران کسترانہ و ترقی و روانہ کی اعمالندن، قضا (امور عدلیہ) و مدنیت خصوصلرنده کی سیرت لرندن، صوکرده اسباب ضعف لریلہ بوللردن زوال بولانلرک سبب زوال لرندن، بوکونہ قدر بقا بولانلرک بوکونکی حال لرندن بحث اولونہ جقدر۔

تاریخ عمومی (قدیم و جدید)، تاریخ ادیان

صنف مرشدین

صنف مرشدینده تاریخ عمومی مختصراً اوقونور، مقدمہ اولہ رق